

RÅDGIVENDE UTTALELSE FRA DOMSTOLEN
25 september 1996*

(Rådsdirektiv 77/187/EØF - overføring av trygderettigheter)

I sak E-3/95,

ANMODNING til Domstolen om en rådgivende uttalelse i medhold av artikkel 34 i Avtalen mellom EFTA-statene om opprettelse av et Overvåkningsorgan og en Domstol (ODA) fra Stavanger byrett i saken for denne domstolen mellom

Torgeir Langeland

og

Norske Fabricom A/S

om tolkningen av rådsdirektiv 77/187/EØF av 14 februar 1977 om tilnærming av medlemsstatenes lovgivning om ivaretagelse av arbeidstakernes rettigheter ved overdragelse av foretak, bedrifter eller deler av bedrifter,

DOMSTOLEN,

sammensatt av: President Bjørn Haug, og dommerne Thór Vilhjálmsson (saksforberedende dommer) og Carl Baudenbacher,

Justissekretær: Per Christiansen,

etter å ha vurdert de skriftlige saksfremstillinger inngitt av:

* Språket i anmodningen om en rådgivende uttalelse: Norsk.

- Torgeir Langeland, representert av advokat Christopher Hansteen, Oslo;
- Norske Fabricom A/S, representert av advokat Ola J Strømsmoen, Oslo;
- Den norske regjering, representert av underdirektør Irvin Høyland, Utenriksdepartementet, som partsrepresentant;
- Den svenske regjering, representert av departementsråd Erik Brattgård, Utenriksdepartementet, Handelsavdelingen, som partsrepresentant;
- Den britiske regjering, representert av John Collins, Finansdepartementets rettsavdeling, som partsrepresentant, og advokat Eleanor Sharpston;
- EFTAs overvåkningsorgan, representert av direktør Håkan Berglin, Avdelingen for juridiske saker og eksekutivsaker, assistert av Trygve Olavson Laake, saksbehandler samme sted;
- EF-kommisjonen, representert av Hans Gerald Crossland og Maria Patakia, begge ansatt i Rettsavdelingen, som partsrepresentanter,

med henvisning til rettsmøterapporten,

og etter å ha hørt de muntlige innleggene fra Langeland, Norske Fabricom A/S, Den norske regjeringen, Den svenske regjeringen, Den britiske regjeringen, EFTAs overvåkningsorgan og EF-kommisjonen under den muntlige forhandlingen 7 mai 1996,

gir slik

Rådgivende uttalelse

Fakta, rettslig bakgrunn og spørsmålene forelagt for Domstolen

- 1 Ved beslutninger av 5 oktober og 27 november 1995, registrert ved Domstolen 1 desember 1995, har Stavanger byrett i Norge anmodet om en rådgivende uttalelse i en sak brakt inn for denne domstolen av Torgeir Langeland (heretter "Langeland") mot Norske Fabricom A/S (heretter "Norske Fabricom").

- 2 Spørsmålene fra den norske domstolen gjelder tolkningen av rådsdirektiv 77/187/EØF om tilnærming av medlemsstatenes lovgivning om ivaretagelse av arbeidstakernes rettigheter ved overdragelse av foretak, bedrifter eller deler av bedrifter (heretter "direktivet"). Dette direktivet er omhandlet i EØS-avtalen Vedlegg XVIII nr 23. Direktivet, med de tilpasninger som følger av Protokoll 1 til avtalen, inngår følgelig som en del av avtalen, jf EØS-avtalen artikkel 2(a). Det følger av EØS-avtalen artikkel 6 og ODA artikkel 3 nr 2 at rettspraksis fra De europeiske fellesskaps domstol (EF-domstolen) er relevant ved tolkningen av direktivets bestemmelser.
- 3 Følgende spørsmål er forelagt EFTA-domstolen:
- "1. Omfatter unntaksbestemmelsen i rådsdirektiv 77/187/EØF artikkel 3 nr. 3 en arbeidstakers rett til å få dekket premieinnbetalinger til ikke lovbestemte pensjonsordninger eller gjelder unntaket kun retten til pensjonsforsikringsutbetalinger fra slike ordninger?"*
- 2. Er rådsdirektiv 77/187/EØF artikkel 3 nr. 1 preseptorisk i den forstand at en arbeidstaker ikke rettsgyldig kan inngå avtale om en for ham ugunstig endring i arbeidsavtalen når endringen har sin begrunnelse i virksomhetsoverdragelse?"*
- 4 Spørsmålene fra Stavanger byrett forutsetter at den aktuelle transaksjonen utgjør en overdragelse i henhold til direktivet artikkel 1 nr 1, og de følgende bemerkninger bygger på denne antakelsen.
- 5 Ved beslutning av 27 november 1995, mottatt ved Domstolen 29 november 1995, har Gulating lagmannsrett i Norge anmodet om en rådgivende uttalelse i en sak brakt inn for denne domstolen av Eilert Eidesund mot Stavanger Catering A/S. Denne anmodningen ble registrert ved Domstolen som sak E-2/95 og gjelder tolkningen av samme direktiv. Selv om de to sakene ikke ble forent med hensyn til den muntlige behandlingen eller Domstolens uttalelse, ble den muntlige høringen i de to sakene holdt fortløpende den 7 mai 1996, med den felles forståelse at argumenter framført i en av sakene kunne bli tatt i betraktning også i den andre saken uten at det var nødvendig med gjentakelse. De rådgivende uttalelsene i de to sakene blir avgitt samtidig. For sammenhengens skyld er Domstolens drøftelser inntatt fullt ut i begge uttalelser.
- 6 Saken for Stavanger byrett gjelder et krav fra Langeland om at hans nåværende arbeidsgiver Norske Fabricom skal betale visse pensjonsforsikringspremier. Langelands tidligere arbeidsgiver, GMC Offshore Partner AS ("GMC"), hadde betalt slike premier til en forsikringsordning.

- 7 Langeland var inntil juni 1994 ansatt i GMC. Den 16 juni 1994 ble virksomheten i GMC overført til Norske Fabricom. De ansatte i GMC ble tilbudt ansettelse i Norske Fabricom. Langeland aksepterte dette tilbudet 28 juni 1994, ved å undertegne en ansettelseskontrakt utferdiget av Norske Fabricom.
- 8 Som GMC-ansatt var Langeland dekket av kollektive pensjonsforsikrings- og personalforsikringsavtaler som selskapet hadde tegnet for sine ansatte med forsikringsselskapet UNI Storebrand. Personalforsikringsordningen besto av kollektiv yrkesskade/yrkessykdomforsikring i henhold til den norske lov om yrkesskadeforsikring, gruppelevsforikring, med uførekapital, kollektiv ulykkesforsikring og kollektiv reiseforsikring. Betaling under denne ordningen skjer i form av engangserstatning. Ytelsene under pensjonsforsikringsordningen var alderspensjon, ektefellepensjon, barnpensjon, uførepensjon og premiefritak ved ervervsudyktighet. Pensjonsforsikringsordningen ga sikrede krav på løpende utbetalinger i fremtiden. Premiene til disse ordningene ble betalt av GMC.
- 9 Langeland krever at Norske Fabricom, hans nye arbeidsgiver, skal fortsette å betale forsikringspremiene i samme utstrekning som hans tidligere arbeidsgiver, GMC, betalte slike premier.
- 10 Norske Fabricom har avvist Langelands krav. Norske Fabricom har ikke inngått avtale med noe forsikringsselskap om kollektiv pensjonsforsikring for sine ansatte. Den kollektive personalforsikringen selskapet har tegnet inneholder kun de forsikringer arbeidsgiver har plikt til å tegne i henhold til lov om yrkesskadeforsikring.
- 11 Fra 16 juni 1994 har Langeland hatt en individuell pensjonsforsikringsavtale med UNI Storebrand. Han betaler selv forsikringspremien. Langeland har ikke kunnet videreføre sitt medlemskap i en personalforsikringsordning, fordi det bare kan skje gjennom en kollektiv forsikringsavtale.
- 12 Langelands påstand for Stavanger byrett er i tre punkter: Norske Fabricom dømmes til å betale et beløp til dekning av den pensjonsforsikringspremie han selv har lagt ut forut for domstidspunktet; å utbetale ham et årlig beløp som svarer til det han må betale i premie for å opprettholde pensjonsforsikringsordningen på individuell basis, og å utbetale ham et årlig beløp som svarer til differansen mellom den premie GMC betalte og den premie Norske Fabricom betaler for Langelands medlemskap i en personalforsikringsordning. Norske Fabricom har avvist hans krav på alle tre punkter.
- 13 Selv om dette er omtvistede punkter i saken for den nasjonale domstol har Stavanger byrett bedt EFTA-domstolen legge til grunn for sin uttalelse at premiedekningen var en rettighet for Langeland etter arbeidsavtalen med GMC og

at Langeland gjennom undertegningen av ansettelsesavtalen med Norske Fabricom ga avkall på retten til å få forsikringspremiene dekket av sin nye arbeidsgiver.

14 Sakens fakta og rettergangen for Stavanger byrett er nærmere beskrevet i Rettsmøterapporten.

15 Første og andre ledd i direktivets fortale lyder:

"Både på nasjonalt plan og på fellesskapsplan medfører den økonomiske utvikling endringer i foretakenes oppbygning, blant annet fordi foretak, bedrifter eller deler av bedrifter blir overført til andre innehavere som følge av overdragelse eller fusjon.

Det er nødvendig å innføre bestemmelser om vern av arbeidstakere ved skifte av innehaver, særlig for å sikre at deres rettigheter blir ivaretatt."

16 Direktivet artikkel 1 nr 1 sier:

"1. Dette direktiv skal komme til anvendelse på overdragelse av foretak, bedrifter eller deler av bedrifter til en annen innehaver som følge av en kontraktmessig overdragelse eller en fusjon."

17 Direktivet artikkel 3 sier:

"1. Overdragerens rettigheter og plikter på grunnlag av en arbeidsavtale eller et arbeidsforhold som foreligger på den dato en overdragelse i henhold til artikkel 1 nr. 1 finner sted, skal, i kraft av overdragelsen, overføres til erververen.

Medlemsstatene kan bestemme at overdrageren, i tillegg til erververen, fortsatt skal være ansvarlig for forpliktelser begrunnet i en arbeidsavtale eller et arbeidsforhold etter denne dato en overdragelse i henhold til artikkel 1 nr. 1 har funnet sted.

2. Etter en overdragelse i henhold til artikkel 1 nr. 1 skal erververen opprettholde de arbeidsvilkår som er fastlagt i en tariffavtale på samme betingelser som overdrageren ifølge samme avtale, inntil den dato tariffavtalen sies opp eller utløper eller en annen tariffavtale treer i kraft eller kommer til anvendelse.

Medlemsstatene kan begrense perioden for opprettholdelse av slike arbeidsvilkår, forutsatt at perioden varer minst ett år.

3. Nr. 1 og 2 får ikke anvendelse på arbeidstakeres rett til alders-, uføre- eller etterlattepensjon innenfor rammen av supplerende yrkesbaserte eller fleryrkesbaserte pensjonsordninger utenfor de lovfestede trygdeordninger i medlemsstatene.

Medlemsstatene skal vedta de nødvendige tiltak for å ivareta interessene til arbeidstakere og personer som på tidspunktet for overdragelsen som definert i artikkel 1 nr. 1, ikke lenger er ansatt i overdragerens bedrift, når det gjelder helt ervervede og delvis ervervede rettigheter til alderspensjon, herunder etterlattepensjon, innefor rammen av de supplerende ordninger nevnt i første ledd."

18 Direktivet artikkel 4 sier:

"1. Overdragelsen av et foretak, en bedrift eller deler av en bedrift er i seg selv ingen oppsigelsesgrunn for overdrageren eller erververen. Denne bestemmelsen er ikke til hinder for at oppsigelser kan finne sted av økonomiske, tekniske eller organisasjonsmessige årsaker som medfører endringer i arbeidsstyrken.

Medlemsstatene kan bestemme at første ledd ikke skal komme til anvendelse på visse avgrensede kategorier ansatte som ikke er omfattet av medlemsstatenes lovgivning eller praksis når det gjelder vern mot oppsigelser.

2. Dersom arbeidsavtalen eller arbeidsforholdet oppheves fordi overdragelsen som nevnt i artikkel 1 nr. 1 innebærer en vesentlig endring i arbeidsvilkårene til skade for arbeidstakeren, skal arbeidsgiveren anses ansvarlig for at arbeidsavtalen eller arbeidsforholdet oppheves."

Generelle merknader

- 19 Både i de skriftlige saksfremstillingene og under den muntlige høringen har relevansen av nasjonal rett og avgjørelser fra nasjonale domstoler vært et diskusjonstema.
- 20 Ved rådgivende uttalelser, i motsetning til direkte søksmål for EFTA-domstolen, er EFTA-domstolens eneste oppgave å tolke EØS-bestemmelser. Domstolens oppgave i slike saker er ikke å tolke nasjonale bestemmelser eller å avgjøre i hvilket omfang EØS-rettslige bestemmelser er gjennomført i nasjonal rett. Domstolen er heller ikke bundet av nasjonale domstolers standpunkter eller avgjørelser.
- 21 Imidlertid kan det ved tolkningen av EØS-regelverket være av en viss interesse å få klargjort hvordan de ulike medlemsstatene, ved sin nasjonale gjennomføring av EØS-bestemmelser, har forstått og tolket de EØS-bestemmelsene som medlemsstatene har vedtatt og som Domstolen er bedt om å tolke. I forbindelse med dette kan nasjonale domstolers tolkning og anvendelse av nasjonal gjennomføringslovgivning kaste lys over innholdet denne stats lovgivere har gitt denne lovgivningen. Hvilken vekt som skal tillegges nasjonale domstolers avgjørelser vil åpenbart avhenge av om avgjørelsen framstår som representativ, som f eks en tolkningsuttalelse fra den øverste anke-domstolen i det aktuelle landet.

Spørsmål 1 - Tolkning av direktivet artikkel 3 nr 3

- 22 I henhold til fortalen andre ledd er direktivets formål bl a å "innføre bestemmelser om vern av arbeidstakere ved skifte av innehaver, særlig for å sikre at deres rettigheter blir ivaretatt". Direktivet artikkel 3 nr 1 bestemmer at overdragerens rettigheter og plikter på grunnlag av en arbeidsavtale eller et arbeidsforhold som

foreligger på tidspunktet for en overdragelse i henhold til artikkel 1 nr 1, i kraft av overdragelsen skal overføres til erververen. I henhold til artikkel 3 nr 2 skal erververen etter en overdragelse opprettholde de arbeidsvilkår som er fastlagt i en tariffavtale. Artikkel 4 nr 1 gir dessuten arbeidstakerne vern mot oppsigelser fra overdrageren eller erververen som kun er begrunnet med selve overdragelsen.

- 23 Det følger av fortalen og de omtalte bestemmelsene at direktivets formål er å sikre, så langt det er mulig, at arbeidstakers rettigheter blir ivaretatt ved skifte av innehaver som følge av fusjon eller overdragelse av en bedrift eller deler av en bedrift, ved at de gis muligheten til å fortsette i ansettelsesforholdet med den nye arbeidsgiver på de arbeidsvilkår som er avtalt med overdrageren.
- 24 Som utgangspunkt synes det lite tvilsomt at formuleringen "overdragerens rettigheter og plikter på grunnlag av en arbeidsavtale eller et arbeidsforhold" i artikkel 3 nr 1 omfatter rettigheter og plikter vedrørende forsikringsordninger vis-à-vis de ansatte. Enkelte spørsmål om anvendelse og tilpasning kan følge av selve overdragelsen, f eks dersom en forsikringsordning er begrenset til ansatte i et selskap eller en selskapsgruppe og ordningen ikke kan utvides til å omfatte en ansatt som ikke lenger er i selskapets eller selskapsgruppens tjeneste. Spørsmålet gjelder imidlertid i hovedsak tolkningen av artikkel 3 nr 3 første ledd. Det minnes om at bestemmelsen har slik ordlyd:
- "Nr. 1 og 2 får ikke anvendelse på arbeidstakers rett til alders-, uføre- eller etterlattepensjon innenfor rammen av supplerende yrkesbaserte eller fleryrkesbaserte pensjonsordninger utenfor de lovfestede trykdeordninger i medlemsstatene."
- 25 Nærmere bestemt gjelder spørsmålet om denne bestemmelsen utelukker en automatisk overføring til erververen av en forpliktelse til å innbetale premie til en supplerende pensjonsordning som overdrageren var forpliktet til å betale som følge av ansettelsesforholdet med den ansatte.
- 26 Et sammendrag av den skriftlige argumentasjonen fremført for Domstolen finnes i rettsmøterapporten. Under den muntlige høringen 7 mai 1996 ble disse argumentene nærmere utdypet, noe det blir redegjort for nedenfor i den grad det er nødvendig.
- 27 *Langeland* er av den mening at unntakene i direktivet artikkel 3 nr 3 ikke gjelder innbetaling av forsikringspremie til pensjonsordninger. *Den norske regjeringen* og *Den svenske regjeringen* er av samme oppfatning, og det er også *EFTAs overvåkningsorgan*. *Den britiske regjeringen* konkluderer på annen side med at bestemmelsen som en nødvendig konsekvens, fritar erververen fra innbetaling av slike premier. Dette syn deles av *Norske Fabricom* hvis videre argumentasjon er

gjengitt i rettsmøterapporten. *EF-kommisjonen* foreslår å tolke artikkel 3 nr 3 i lys av direktivets hovedformål, som er å sikre, så langt som mulig, arbeidstakeres rettigheter i tilfelle av en overdragelse. Enhver begrensning i, eller ethvert unntak fra, dette vernet bør derfor tolkes innskrenkende. Kommisjonen påpeker likevel at selv om artikkel 3 nr 3 første ledd utelukker visse rettigheter fra automatisk overføring, er ikke arbeidstakerne nødvendigvis fratatt alt vern. Artikkel 3 nr 3 andre ledd pålegger i stedet medlemsstatene å beskytte arbeidstakeres interesser vedrørende enkelte av disse rettighetene.

- 28 Domstolen bemerker at ingen av EF-domstolens avgjørelser direkte omhandler virkeområdet for unntaksbestemmelsen i artikkel 3 nr 3. Tolkningen må foretas på grunnlag av anerkjente tolkningsmetoder, idet det tas i betraktning at EF-domstolen ved sin fortolkning av direktivet konsekvent har vist til at direktivets formål er å sikre, så lang som mulig, at arbeidsforholdet fortsettes av erververen uten endringer etter overdragelsen, se f eks sak 19/83 *Wendelboe mot L.J. Music* [1985] ECR 457, avsnitt 15, og at de vilkår som ble avtalt med overdrager fortsatt skal gjelde i forhold til erververen etter overdragelsen, se sak 105/84 *Foreningen af Arbejdsledere i Danmark mot Danmols Inventar* [1985] ECR 2639.
- 29 Formuleringen "arbeidstakeres rett til alders-, uføre- eller etterlattepensjon" i artikkel 3 nr 3 første ledd er ikke klar.
- 30 Selv en snever fortolkning synes å dekke løpende utbetalinger til den begunstigede når eller hvis, rett til utbetalinger utløses i henhold til pensjonsordningen. Slike utbetalingsforpliktelser overføres klart nok ikke til erververen, hva enten utbetalingene ifølge pensjonsordningen skal foretas av et forsikringsselskap eller direkte av arbeidsgiver.
- 31 En videre og mer naturlig forståelse av "rett til ... pensjon" ville, etter Domstolens syn omfatte arbeidstakerens rett til å nyte godt av en fortsatt opparbeidelse av pensjonsrettigheter under hele ansettelsesperioden. Det er ikke uvanlig at en pensjonsordning fastsetter at eventuell pensjonsutbetaling til den berettigede øker med antall år den ansatte er i tjeneste og premie blir innbetalt. Å legge til grunn at uttrykket "rett til ... pensjon" dekker retten til fortsatt opparbeidelse av pensjonsrettigheter etter datoen for overdragelsen, ville innebære at retten til å kreve slik fortsatt opparbeidelse er utelukket.
- 32 Etter Domstolens oppfatning peker ordlyden i artikkel 3 nr 3 første og andre ledd, lest i sammenheng med hovedprinsippet i artikkel 3 nr 1, mot den konklusjon at alle rettigheter og forpliktelser angående alders-, uføre- og etterlattepensjon er utelukket fra den generelle overføringen av rettigheter og plikter til erververen.

- 33 Selv om forarbeider til direktivet ikke er til direkte hjelp ved avgrensningen av virkeområdet for artikkel 3 nr 3 første ledd, forklarer kommisjonsdokumenter angående direktivet de komplikasjoner man så for seg dersom erververen skulle gjøres forpliktet til å overta overdragerens plikter på området for supplerende pensjonsordninger. Hensett til forarbeidene og hensett til at det ble inntatt en unntaksbestemmelse (artikkel 3 nr 3) i den endelige direktivteksten, finner Domstolen støtte for å tolke bestemmelsen slik at den unntar erververen fra ethvert ansvar på dette spesifikke felt.
- 34 Dette betyr ikke, som påpekt også av EF-kommisjonen, at arbeidstakerne sitter tilbake uten beskyttende tiltak. Som et alternativt tiltak ble innført bestemmelsen i artikkel 3 nr 3 andre ledd, som fastslår at medlemsstatene er forpliktet til å vedta nødvendige tiltak for å ivareta interessene til nåværende og tidligere arbeidstakere når det gjelder rettigheter til alderspensjon, herunder etterlattepensjon (men ikke uførepensjon).
- 35 EF-domstolen har uttalt som et tolkningsprinsipp at unntaksbestemmelser som reduserer rettigheter gitt til arbeidstakere må tolkes snevert. Samme prinsipp ble også lagt til grunn av EFTA-domstolen i sak E-1/95 *Samuelsson* [1994-95] EFTA Report 145, avsnitt 22 flg. Dette tolkningsprinsippet kan imidlertid ikke lede til en situasjon der unntaksbestemmelsen blir fratatt ethvert fornuftig innhold eller i realiteten blir opphevet.
- 36 Med en riktig tolkning av artikkel 3 nr 3 må det antas at erververen ikke er forpliktet til å sørge for videre opparbeidelse av rettigheter til alders-, uføre- eller etterlattepensjon, etter datoen for overdragelsen.
- 37 Med denne slutningen som basis blir det uholdbart å anta at erververen er forpliktet til å fortsette innbetaling av pensjonspremier i samsvar med den supplerende pensjonsordningen som var etablert av overdrageren.
- 38 Som påpekt av Den britiske regjeringen kan man ikke skille opparbeidelse av pensjonsrettigheter og innbetaling av pensjonspremier. I enhver pensjonsordning er det ene element en forutsetning for det andre. Det ville være uten enhver økonomisk mening å kreve at premier skal betales når ytterligere opparbeidelse av pensjonsrettigheter ikke skal finne sted. Det eneste formål med å innbetale premier til en forsikringsordning må være at ytterligere forsikringsdekning skapes.
- 39 Av dette må det følge at overdragerens plikt til å innbetale premier for opparbeidelse av alders-, uføre- og etterlattepensjon er unntatt. Under den muntlige høringen ble det fremsatt ulike meninger om hvor stor erververens premieinnbetaling i tilfelle skulle være. Enkelte mente at det samme beløp som ble betalt av overdrageren skulle innbetales, uavhengig av om den ansatte hadde

mulighet til å fortsette sitt medlemskap i pensjonsordningen. Andre antydde at erververen skulle være forpliktet til å innbetale et hvilket som helst beløp som måtte være nødvendig, normalt høyere enn før, for å oppnå samme framtidige dekning og opparbeidelse som arbeidstakeren hadde hatt tidligere. Usikkerheten og urimeligheten ved disse alternativene viser etter Domstolens mening det ulogiske i å opprettholde en innbetalingsforpliktelse uten en tilsvarende plikt til å opprettholde en tidligere pensjonsordning.

- 40 Konklusjonen må derfor bli at det ikke overføres noen forpliktelse for erververen til å fortsette innbetalingen av premiebeløp som gjelder alders-, uføre- og etterlattepensjon.

Spørsmål 2 - Artikkel 3's preseptoriske karakter

- 41 Som påpekt av alle de som har inngitt saksfremstillinger til Domstolen om dette punktet, har et tilsvarende spørsmål tidligere vært vurdert av EF-domstolen i sak 324/86 *Foreningen af Arbejdsledere i Danmark mot Daddy's Dance Hall* [1988] ECR 739. I lys av EØS-avtalen artikkel 6 finner Domstolen at det foreliggende spørsmål bør besvares på samme måte som det tidligere er besvart av EF-domstolen.
- 42 Som fremhevet foran har direktivet til formål å sikre at arbeidstakere som blir berørt av en virksomhetsoverdragelse får sine rettigheter i medhold av arbeidsavtalen eller arbeidsforholdet ivaretatt. Fordi dette vernet er gitt utfra allmenne hensyn, og derfor unndratt avtalepartenes disposisjonsrett, må direktivets regler anses som preseptoriske i den forstand at de ikke kan fravikes til ugunst for arbeidstakerne.
- 43 Det følger av dette at arbeidstakere ikke kan gi avkall på rettigheter som følger av direktivet, og at rettighetene selv ikke med arbeidstakerens samtykke kan begrenses. Det er uten betydning for denne tolkningen om arbeidstakeren oppnår andre fordeler som kompensasjon for de ulemper som følger av endringer i arbeidsvilkårene slik at han samlet sett ikke kommer dårligere ut enn tidligere.
- 44 Imidlertid, som tidligere påpekt av EF-domstolen bl a i dom av 11 juli 1985 i sak 105/84 *Foreningen af Arbejdsledere i Danmark mot Danmols Inventar* [1985] ECR 2639, tar direktivet bare sikte på en delvis harmonisering, hovedsaklig ved at det vern arbeidstakerne har etter de ulike medlemsstaters egen lovgivning utvides til å gjelde også når et foretak blir overdratt. Det er ikke meningen å innføre et ensartet nivå for vernet i hele Det europeiske økonomiske samarbeidsområdet på grunnlag av felles kriterier. Direktivet kan derfor bare påberopes som grunnlag for å sikre at arbeidstakeren oppnår samme vern i forhold til erververen som han

hadde i forhold til overdrageren i medhold av nasjonal lovgivning i vedkommende medlemsstat.

- 45 Følgelig, så langt som nasjonal lovgivning tillater at arbeidsvilkår endres til arbeidstakernes ugunst i andre tilfeller enn ved overdragelse av foretak, særlig med hensyn til oppsigelsesvernet, vil en slik endring ikke være utelukket bare fordi foretaket i mellomtiden er overdratt og avtalen derfor er inngått med den nye arbeidsgiveren. Siden erververen i medhold av direktivet artikkel 3 nr 1 overtar overdragerens rettigheter og plikter som følger av arbeidsforholdet, kan arbeidsforholdet endres i forhold til erververen i samme utstrekning som de kunne ha blitt endret i forhold til overdrageren, likevel slik at overdragelsen av foretaket i seg selv aldri kan utgjøre noen begrunnelse for å foreta endringer.
- 46 Av de ovennevnte grunner, må svaret på spørsmål 2 bli at en arbeidstaker ikke kan gi avkall på rettigheter som følger av de preseptoriske bestemmelsene i direktivet selv om de ulemper som følger av dette avkallet måtte være kompensert med slike fordeler at han samlet sett ikke kommer dårligere ut. Direktivet er imidlertid ikke til hinder for at det avtales endringer i arbeidsforholdet med den nye innehaveren av foretaket i den utstrekning slike endringer er tillatt etter nasjonal lovgivning i andre tilfeller enn ved overdragelse av foretak.

Saksomkostninger

- 47 Kostnadene som er påløpt for *Den norske regjeringen, Den svenske regjeringen, Den britiske regjeringen, EFTAs overvåkningsorgan* og *EF-kommisjonen*, som alle har inngitt saksfremstillinger til Domstolen, kan ikke kreves dekket. Fordi rettergangen her, for partene i hovedsaken, utgjør en del av rettergangen for den nasjonale domstolen, er avgjørelsen av saksomkostninger en sak for den nasjonale domstolen.

På dette grunnlag avgir

DOMSTOLEN,

som svar på de spørsmål som er forelagt av Stavanger byrett, ved beslutninger 5 oktober og 27 november 1995, følgende rådgivende uttalelse:

- 1. Det følger av artikkel 3 nr 3 i rettsakten omhandlet i Vedlegg XVIII nr 23 til EØS-avtalen (Rådsdirektiv 77/187/EØF om tilnærming av medlemsstatenes lovgivning om ivaretagelse av arbeidstakernes rettigheter ved overdragelse av foretak, bedrifter eller deler av bedrifter) at arbeidsgivers forpliktelse til å innbetale premie til supplerende pensjonsordninger for en ansatt ikke overføres.**
- 2. En arbeidstaker kan ikke gi avkall på rettigheter som følger av de preseptoriske bestemmelsene i rådsdirektiv 77/187/EØF, i den form direktivet er inntatt i EØS-avtalen, selv om de ulemper som følger av dette avkallet måtte være kompensert med slike fordeler at han samlet sett ikke kommer dårligere ut. Direktivet er imidlertid ikke til hinder for at det avtales endringer i arbeidsforholdene med den nye innehaveren av foretaket i den utstrekning slike endringer er tillatt etter nasjonal lovgivning i andre tilfeller enn ved overdragelse av foretak.**

Bjørn Haug

Thór Vilhjálmsson

Carl Baudenbacher

Avsagt i åpen rett i Luxembourg 25 september 1996.

Per Christiansen
Justissekretær

Bjørn Haug
President